

ΘΡΑΚΙΚΗ ΗΘΟΓΡΑΦΙΑ

« ΤΑ ΣΕΒΗ ΜΟΥ... »

ΤΟΥ Κ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

«Ο πατέρας μου κάθε Χριστούγεννα γιόρταζε. Δεν έμενε άνθρωπος να μην περάσει από το σπίτι μας! Μερικοί μεγάλοι έρχονταν να χαιρετήσουν τον Παπα-χρηστόλο, τον αγαπητό παπά, που κ' οι Τούρκοι κ' οι Έβραίοι κ' οι Βούργαροι τον αγαπούσαν και τον τιμούσαν για τα άραϊα

ο Θεός ήμουν...» φιλούμασαν και φιλώντας έφτά αγόρια στη σειρά το χέρι του πατέρα του εύχονταν «έτι πολλά». Ο πατέρας μου ήταν άνθρωπος της χαράς και του γέλιου. Έλαμπε τέτοια μέρα μέσα στο σπίτι φορώντας την καλή του γούνια, το άραϊο του άντερι και τον δόλοαμπρο τζουμπέ του.

Σαν ζήμειρανε και ο ήλιος έ-παρνε ψηλά—έξω αν χιονίζε—τότε άρχιζε το σπιτικό μας η γιορτή.
Οι πόρτες ανοίχτες. Ο κόσμος μπαίνόβγαυε και εύχονταν του πατέρα μου κ' αυτός αγαλλίασι γιομάτος, ροφούσε το τσιμπούκι του και κουβέντιαζε και άφηγέ-

με πρόσωπα και μορφές άσπείλε. Γελούσαμε και ψηνόντας καφέδες και γεμίζοντας τους δίσκους πο-τά κερνούσαμε, άκούοντας τις ό-μιλίες τόσοι άνθρωποι!
«Έτσι συνέβη νακούσω και μία όμιλία που μάρεσε πολύ. Κάποι-ος δάσκαλος της έγωγίας μας μπαίνοντας στο σπίτι τη μέρα των Χριστουγέννων ξεστόμισε στη μη-τέρα μου που δεχότανε—γιατί ο πατέρας μου είχε πάει στον έσπε-ριό—τά σέβη μου, παρακαλώ, του παπά». Ο λόγος αυτός μ' έ-βαλε σε σκέψη. Θυμιάζοντας το δάσκαλο για το άραϊο του παπά-στημα, δεν έβγαζα το λόγο του από το νου μου. «Πότε, έλεγα μέ-σα μου, θα γίνω και γώ τέτοιος δάσκαλος, να μπορώ να λέγω τέ-τοια λόγια και να με κυττούν οι άνθρωποι όταν μπαίνω κάπου».
Κι' έβγαλα μονομιάς στο νου μου κάποιο να μπορώ να κολ-λήσω το λόγο αυτό τη μέρα κεί-νη. Και έγιω να πω τίποτε, σιά-χηκα καλά, φορώντας τα και-νούργια μου ρούχα, και τα μπι-ντίνα μου τα τσόχια και χτενί-ζοντας τα σγουρά μαλλιά μου, ζανθά σαν στάχια, άνοιξα την πόρτα και βγήκα στο δρόμο. Κα-τεβαίνοντας το μακρύ δρόμο στους καφενέδες, γλιστρήσα προς τα κάτω και βρέθηκα γρήγορα γρήγορα στο σπίτι του Ντογρ-μαστή του Χρηστάκ. Γιόρταζαν και στο σπίτι αυτό και γώ σαν παιδί των γραμμάτων που είχα σχέσεις με το γυιό του το δάσκα-λο, θαρρετά μπήκα στην έζωπο-τα. Με τραβούσε ξεχωριστά η συμπαθής μου ή Λουκία, η κό-ρη που γέμιζε ένθουσιασμό τη ψυ-χή μου και μου γεννούσε πόθους και όνειρα. Άνεβαίνοντας τα σκα-λιά πηδούχτα μπήκα στη μεγάλη σάλα του σπιτιού του κύρ Χρη-στάκ. Εύχρηστος που έλεπε ο κύρ Χρηστάκ. Σαν κεράστικα δά και μίλησα κάμποσο με τα μάγουλα κόκκινα και τα μάτια γεμάτα φλόγα, σηκώθηκα να φύγω με την καρδιά σαν πεταλούδα άλα-φρόφερτη. Χαιρετώντας όλους στη σειρά, χαιρέτησα και τη Λου-κία. «Έφευγα ζαλισμένος από ντροπή. Μα δεν έχασα την εύ-καρία να κολλήσω το λόγο — βγαίνοντας από τη σάλα και πα-τόντας στο σκαλοπάτι: «Τα σέβη μου στον πατέρα σας».
Δέ ξέρω πώς βρέθηκα στο δρόμο. Μα είδα όλους να βλέπουν από τα παράθυρα και να με κυ-τούν χαμογελώντας. Πέτυχα, εί-πα μέσα μου. Άλθθινα θ' άπα-ρούν με τη γυνή μου!

τούρκοι που ήξερε, για τις κα-λιωσύνες που έκαμνε, για την κα-λή του καρδιά κ' άξια, που είχε ανάμεσα στους άλλους παπάδες του τόπου μας.
Την ημέρα των Χριστουγέννων, σά διάδαε νύχτα η έκκλησία με τα χιόνια ή το μανιασμένο βέλο-ρη, ενώ τούσρα σά σμαράγδια έλαμπαν στον παγωμένο θαρρέε-ς ουρανό και λαμπύριζαν σαν καν-τήλια δυλατά και κουβέντιαζαν με σημάδια και νεύματα με τη γή, όπως οι φάροι ή τα καράβια ση-μερα άναμετατά τους, γυρίζου-με στο σπίτι, όπου το τζάκι έ-καιε δυλατά και ζέστανε, και ψελόντας πάλι, το τροπάρι του Χριστού «Η γέννησις σου Χριστέ

με το καλιμαύκι του το καινούρ-γιο, που τούγαζε ή μητέρα μου μέσ' από ένα ψηφωτό κομμάτι ύ-φανσμα που το τύλιγε για να μη σκονίζεται».
Και σά μές βλοσυρές και κεί-νος εύτυχημένος καθίζαμε στο τραπέζι—το εύτυχημένο τραπέζι της εποχής εκείνης—και τρώγαμε τα άραϊα φαγιά της μάνιας μας και τις θαυμαστές μπριζόλες που μόνος του τις έκοβε και τις αλά-τιζε ευό μέρες πριν, όταν αγόρα-ζε μισό γουρούνι και γιούριζε το σπίτι από ζαχαρέ κ' άπ' όλα τα καλά του Θεού.
Μετά πείταμε στον όπιο κ' ά-ναπαυόμαστε για τη μεγάλη μέ-ρα του σπιτιού μας.

Είχε τα μικρά παιδιά του σπιτιού που ψέλιζαμε και βοηθού-σαμε τη μητέρα μας, απολαβαί-οιμε άλθθινα τις μέρες τούτες! Γελούσαμε με τους ανθρώπους που έμπαιναν, με τα λογής-λογής παπούτσια τους που τα γυρί-ζαμε στην είσοδο—τότε δεν έμπαιναν ο κόσμος με τα παπούτσια τους μέσα—με τις φορεσιές, με τα ζου-τσια τζαζών άθροον! Χουγκλι-ζαμε τα τζάκια και με το δογτύ-λο στον άγνό άπάνω ζωγραφίζα-

με μου δεν άδειαζε και ένας μα-χαλάς και από άλλους χιλιάδες, έμπαιναν ευχαριστημένοι στην έ-ζωποτά μας για να μάς εύχη-θούν.
«Έμεις τα μικρά παιδιά του σπιτιού που ψέλιζαμε και βοηθού-σαμε τη μητέρα μας, απολαβαί-οιμε άλθθινα τις μέρες τούτες! Γελούσαμε με τους ανθρώπους που έμπαιναν, με τα λογής-λογής παπούτσια τους που τα γυρί-ζαμε στην είσοδο—τότε δεν έμπαιναν ο κόσμος με τα παπούτσια τους μέσα—με τις φορεσιές, με τα ζου-τσια τζαζών άθροον! Χουγκλι-ζαμε τα τζάκια και με το δογτύ-λο στον άγνό άπάνω ζωγραφίζα-

φέρνεται. Αυτό το είχα μάθει έ-στερα από λίγες μέρες, που το εί-πα στα παιδιά.
«Από τα Χριστούγεννα κείνα δεν έπαυσα ποτέ να μαζεύω λό-για άραϊα και λέξεις και φρά-σεις, που τις κολλούσα κάποτε, όταν εύρισκα την ευκαιρία, για να κείνω έντοπωσι. Και το πε-τύχαινα».

Φτάνοντας στο σπίτι του πατέ-ρα μου άρχερα πάλι να πλύνω φλυτζάνια, να κερνώ καφέδες και γλυκό και ν' άδειαίζω τα πιάτα με τ' άποταίνιαρα. Βοηθώντας τη μητέρα μου δεν άφαινα να μου έ-φυγη λόγος άπ' την άλλη κάμα-ρα που οι μουσαφίριοι κουβέντια-ζαν. «Έτσι έπιασα κ' άλλη μία λέξη το συνδυάζω που προσ-πάθησα να την κολλήσω του δε-σπότη μ' ένα γράμμα μου για να με σπουδάσει δε σ' ό'τη, μα δεν τα κατάφερα, και το «ν ή με-ροε, του νταγ ή του Άγγελέκ» του τούτου, που τόσο άμωρα ά-πηγούσε στάφια μου, μα που δε μπόρεσα να το κολλήσω πουθενά».

Π. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

«ΤΑ ΣΕΒΗ ΜΟΥ...»

ΤΟΥ Κ. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

«Ο πατέρας μου κάθε Χριστούγεννα γιώραζε. Δεν έμενε άνθρωπος να μην περάση από το σπίτι μας! Μερικοί μεγάλοι έρχονταν να χαιρετήσουν τον Παπα-χρηστόλδο, τον αγαπητό παπᾶ που κ' οι Τούρκοι κ' οι Έβραίοι κ' οι Βούργαροι τὸν ἀγαπούσαν και τὸν τιμούσαν, γιὰ τὰ ὠραία

ὁ Θεὸς ἡμῶν...» φιλοῦσταν και φιλώντας ἑφτά ἀγόρια στὴ σειρά τὸ χέρι τοῦ πατέρα τοῦ εὐχόμεστε «ἔτη πολλά». Ὁ πατέρας μου ἦταν ἄνθρωπος τῆς χαρᾶς και τοῦ γέλιου. Ἐλαμπε τέτοια μέρα μέσα στὸ σπίτι φορώντας τὴν καλὴ του γούνα, τὸ ὠραίο του ἀντερί και τὸν δολοῦμπρο τζουμπέ του,

Σὰν ξημέρωνε και ὁ ἥλιος ἔπαιρνε ψηλά—ἔξὸν ἀν χιονίζε—τότε ἀρχίζε τοῦ σπιτιοῦ μας ἡ γιορτὴ.

Οἱ πόρτες ἀνοίχτες. Ὁ κόσμος μπαίνονβανει και εὐχότανε τοῦ πατέρα μου κι' αὐτὸς, ἀγαλλίασι, γιομάτος, ροφούσε τὸ τσιμποῦκι του και κουβέντιαζε και ἀφηγό-

γιὰ ἀγγαρεία; Κορίτσια ἐγὼ γὰρ τ' ἀγόρια μ' και κόμ' καλά!»,

Τὰ βράδια πάλι κόσμος και μουσαφίρι μεγάλο! Ἐρχότανε φαμίλιες τῶν παπάδων, συγγενισσες ἀπ' ὅλους τοὺς μαχαλάδες και στῆνανε γλέντι ὠραίο ὡς τὸ πουργό.

Τρεῖς μέρες τὸ σπίτι τοῦ πατέ-

τούρκικα ποὺ ἤξερε, γιὰ τίς καλωσύνες ποὺ ἔκαμε, γιὰ τὴν καλὴ του καρδιά κι' ἀξία, ποὺ εἶχε ἀνάμεσα στοὺς ἄλλους παπάδες τοῦ τόπου μας.

Τὴν ἡμέρα τῶν Χριστουγέννων, σὰ διάβαζε νύχτα ἡ ἐκκλησιὰ μετὰ τὰ χιόνια ἢ τὸ μανιασμένο βορρῆα, ἐνῶ τὰστρα σὰ σμαράγδα ἔλαμπαν στὸν παγωμένο θαρραῖς οὐρανὸ και λαμπύριζαν σὰν καντῆλια δυνατὰ και κουβέντιαζαν με σημάδια και νύματα με τὴ γῆ, ὅπως οἱ φάροι ἢ τὰ καράβια σ' ἡμέρα ἀνάμεταξύ τους, γυρίζανε ὅλοι στὸ σπίτι, ὅπου τὸ τζάκι ἔκαιε δυνατὰ και ζέστανε, και φέλνονταν πάλι τὸ τροπάρι τοῦ Χριστοῦ «Ἡ γέννησις σου Χριστέ

μετὰ τὸ καλιμαῦκι του τὸ καινούργιο, ποὺ τὸβγαζε ἡ μητέρα μου μέσ' ἀπὸ ἕνα ψηφωτὸ κομμάτι ὕφανσματος ποὺ τὸ τὸλγιε γιὰ νὰ μὴ σκονίζεται.

Καὶ σὰ μᾶς βλογοῦσε και κείνος εὐτυχισμένος καθίζαμε στὸ τραπέζι—τὸ εὐτυχισμένο τραπέζι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης—και τρώγαμε τὰ ὠραία φαγιά τῆς μάνιας μας και τίς θαυμαστὲς μπιρζόλες ποὺ μόνος του-τις ἔκοβε και τίς ἀλάτιζε δυὸ μέρες πρὶν, δταν ἀγόραζε μισὸ γουρουνὶ και γιόμιζε τὸ σπίτι ἀπὸ ἡζερὸ κι' ἀπ' ὅλα τὰ καλά τοῦ Θεοῦ.

Μετὰ πέφταμε στὸν ὕπνο κι' ἀναπαυόμεστε γιὰ τὴ μεγάλη μέρα τοῦ σπιτιοῦ μας.

Κανένα ἀπὸ τὰ μέτρητα ἀνέκδοτά του, ποὺ ποτὶς δὲν εἶχαν, κι' ἤξερε νὰ τὰ πῇ «κουμπελιδίκας», μετὰ τὸ ἐπιμῶνὸ δηλαδή, λέγοντας «ὁ ἐστίς» «ὁ ντεντιγι γκιμπι», τούρκικα δηλαδή «ποὺ λέει ὁ λόγος». Καὶ προκαλοῦσε γέλια, σκέψεις, συλλογισμούς, εὐχαρίστησι. Γι' αὐτὸ θεωροῦσαν σοφός, λόγιος, ἐγγράμματος—ἐνῶ δὲν ἦταν—και ἀξίος νὰ δίνει συμβουλές.

Ὅλη τὴ μέρα ἡμεῖς οἱ μικροὶ φήναμε καφέδες, κερνούσαμε γλυκό, γυρίζαμε στὴν εἴσοδο τὰ λάστιχα ἢ τίς γαλότητες τῶν μουσαφιρῶν πρὸς τὴν ἐξώπορτα και κάναμε στὴ μητέρα μας ὅλες τίς εὐκολίες, τόσο ποὺ ἔλεγε και συγχόλεγε: «τί τὰ βέλω τὰ κορίτσια;

ρα μου δὲν ἀδειαζε και ἕνας μαχαλάς και ἀπὸ ἄλλους χιλιάδες, ἐμπαιναν εὐχαριστημένοι στὴν ἐξώπορτά μας γιὰ νὰ μᾶς εὐχηθοῦν.

Ἐμεῖς τὰ μικρὰ παιδιὰ τοῦ σπιτιοῦ ποὺ φέλαμε και βοηθοῦναμε ἀληθινὰ τίς μέρες τοῦτες! Γελοῦσαμε με τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἐμπαιναν, μετὰ τὴ λογιῆς-λογιῆς παπούτσια τους ποὺ τὰ γυρίζαμε στὴν εἴσοδο—τότε δὲν ἐμπαιναν ὁ κόσμος μετὰ τὰ παπούτσια τους μέσος—μετὰ τίς φορεσιές, μετὰ τὰ ζουναρία, μετὰ τὰ φέσια, μετὰ τίς φάτσες τῶσιν ἀνθρώπων! Χουρουλίζαμε τὰ τζάκια και μετὰ τὸ δάχτυλο στὸν ἀγκὺ ἀπάνω ζωγραφίζα-

με πρόσωπα και μορφές ἀστείες. Γελοῦσαμε και ψήνοντας καφέδες και γεμίζοντας τοὺς δίσκους ποτὰ κερνούσαμε, ἀκούοντας τίς ὁμιλίες τῶσιν ἀνθρώπων!

Ἔτσι συνέβη νὰκούσω και μιὰ ὁμιλία ποὺ μᾶρεσε πολὺ. Κάποιος δάσκαλος τῆς ἐνορίας μας ἐμπαινοντας στὸ σπίτι τῆς μέρας τῶν Χριστουγέννων ἐξετόμισε στὴ μητέρα μου ποὺ δεχότανε—γιατὶ ὁ πατέρας μου εἶχε πάη στὸν ἐσπερινὸ—τὰ σεβῆ μου, παρακαλῶ, τοῦ παπᾶ. Ὁ λόγος αὐτὸς μ' ἔβαλε σὲ σκέψι. Θυμάζοντας τὸ δάσκαλο γιὰ τὸ ὠραίο του παράστημα, δὲν ἔβγαζα τὸ λόγο τοῦ ἀπὸ τοῦ νοῦ μου. Ἐπότε, ἔλεγα μέσα μου, θὰ γίνω και γὼ τέτοιος δάσκαλος, νὰ μπορῶ νὰ λέγω τέτοια λόγια και νὰ με κυττοῦν οἱ ἄνθρωποι δταν μπαίνω κάπου;»

Κι' ἔβαλα μονομιάς στὸ νοῦ μου κάπου νὰ μποροῦσα νὰ κολλήσω τὸ λόγο αὐτὸ τῆς μέρας κείνης. Καὶ δίχως νὰ πῶ τίποτε, σιᾶχηκα καλά, φορώντας τὰ καινούργια μου ρούχα, και τὰ μποτίνια μου τὰ τσόχια και χτενίζοντας τὰ σγουρά μαλλιά μου, ἔσθθα σὰν στάχυα, ἀνοίξα τὴν πόρτα και βγήκα στὸ δρόμο. Κατεβαίνοντας τὸ μακρὸ δρόμο στοὺς καφενέδες, γλύστρησα πρὸς τὰ κάτω και βρέθηκα γρήγορα γρήγορα στὸ σπίτι τοῦ Ντογρματζί τοῦ Χρηστάκ'. Γιόρταζαν και στὸ σπίτι αὐτὸ και γὼ σὰν παιδί τῶν γραμμάτων ποὺ εἶχα σχέσεις μετὰ τὸ γυιὸ τοῦ δασκάλου, θαρρετὰ μῆκα στὴν ἐξώπορτα. Μὰ τραβοῦσε ξεχωριστὰ ἡ συμμαθήτριά μου ἡ Λουκία, ἡ κόρη ποὺ γέμιζε ἐνθουσιασμό τὴ ψυχὴ μου και μοῦ γεννοῦσε πόθους και ὄνειρα. Ἀνεβαίνοντας τὰ σκαλιά πηδηχτὰ μῆκα στὴ μεγάλη σάλλα τοῦ σπιτιοῦ τοῦ κύρ Χρηστάκ'. Εὐτυχῶς ποὺ ἔλειπε ὁ κύρ Χρηστάκ'. Σὰν κεράστηκα δὲ και μίλησα κάμποσο μετὰ τὰ μάγουλα κόκκινα και τὰ μάτια γεμάτα φλόγα, σκώθηκα νὰ φύγω μετὰ τὴν καρδιά σὰν πεταλούδα ἀλαφροφτέρη. Χαιρετῶντας ὅλους τὴν σειρά, χαϊρέτσησα και τὴ Λουκία. «Ἐφευγα ζαλισμένος ἀπὸ ντροπῆς. Μὰ δὲν ἔχασα τὴν εὐκαιρία νὰ κολλήσω τὸ λόγο—βγαίνοντας ἀπὸ τὴ σάλλα και πατώντας στὸ σκαλοπάτι: «Τὰ σεβῆ μου στὸν πατέρα σας».

Δὲ ξαίρω πῶς βρέθηκα στὸ δρόμο. Μὰ εἶδα ὅλους νὰ βλέπουν ἀπὸ τὰ παράθυρα και νὰ με κυττοῦν χαμογελώντας. Πέτυχα, εἶπα μέσα μου. Ἀληθινὰ θ' ἀπορῶν μετὰ τὴ γνώμη μου!

Τώρα δὲ ξαίρω ἂν γελοῦσαν μετὰ τὴ γνώση μου ἢ τὴν κατωδία ποὺ ἔπαιξα—σὰ μεγάλος—χαρίζοντας τὰ σεβῆ μου τοῦ κύρ Χρηστάκ'.

Γύρισα στὸ σπίτι μας περήφανος, ποὺ εἶδα τὴ Λουκία τέτοια μέρα νὰ με θαυμάζει γιὰ τὴ μορφὴ μου και τὸν πολιτισμὸ μου—νὰ μπορῶ νὰ σκέπτομαι και νὰ λέγω τέτοια λόγια. Κι' ἀληθινὰ εἶχε πιάση τόπο ὁ λόγος τοῦ δασκάλου. Στὴ συνειδησι τῆς μικρῆς Λουκίας ἤμουν πιά ἕνας σπουδαῖος νέος, ποὺ ἤξερε νὰ μιλά και νὰ

φελῶκα. Αὐτὸ τὸ εἶχα μάθῃ ὀστερα ἀπὸ λίγες μέρες, ποὺ τὸ εἶπα στὰ παιδιὰ.

Ἀπὸ τὰ Χριστούγεννα κείνα δὲν ἔπαυσα ποτὲ νὰ μαζεύω λόγια ὠραία και λέξεις και φράσεις, ποὺ τίς κολλοῦσα κάποτε, δταν εὐρίσκα τὴν εὐκαιρία, γιὰ νὰ φικάνω ἐντύπωσι. Καὶ τὸ πετυχαίνα.

Φτάνοντας στὸ σπίτι τοῦ πατέρα μου ἀργεφα πάλι νὰ πλύνω φυτζάνια, νὰ κερνῶ καφέδες και γλυκό και ν' ἀδειάζω τὰ πιάτα μετὰ τὸ ἀποτσίγαρο. Βοηθώντας τὴν μητέρα μου δὲν ἄφαινα νὰ μοῦ ἐξοφῶ λόγους ἀπ' τὴν ἄλλη κάμαρα ποὺ οἱ μουσαφίριοι κουβέντιαζαν. Ἔτσι ἔπασσα κι' ἄλλη μιὰ λέξι: τὸ συνδυάζω ποὺ προσπάθησα νὰ τὴν κολλήσω τοῦ δασκάλου μ' ἕνα γράμμα μου γιὰ νὰ με σπουδάσει δεσποτῆ, μὰ δὲν τὰς κατάφερα, και τὸ ἐνῆμερος τοῦ νταγι τοῦ Ἀγγελάκ' τοῦ Τάτσου, ποὺ τόσο ὁμορφα ἀπηχοῦσε στάφτιά μου, μὰ ποὺ δὲ μπόρεσα νὰ τὸ κολλήσω ποτενᾶ.

Π. ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ